

ДУХОВНІ ДЖЕРЕЛА СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Ще наприкінці 1894 – на початку 1895 рр. у “Планах викладів історії літератури руської. Спеціальні курси. Мотиви” І. Франко писав, що “зрозуміння духовного життя даної епохи, зрозуміння її смаку, її духовних і літературних уподобань і ідеалів є головною метою дослідів над історією літератури” [2, 36]. Тому історик національної літератури, на його думку, має бути істориком духовності свого народу. Справді-бо, національний взірець духовної досконалості людини, національне розуміння честі, гідності, мети, сенсу та цінності життя, історичні, соціальні, політичні, побутові звичаї роду й громади, уміння зробити правильний морально-етичний вибір на користь нації та залишатися йому послідовно вірним за найскладніших випробувань, культ краси, матері, України, презирливе ставлення до відступу від національних моральних, ідейних цінностей, зради їм тощо – ті засади духовного світу героя й національної літератури, які визначають основні грані її ідейно-тематичного змісту загалом та національної самобутності зокрема. На жаль, у радянському літературознавстві ці ідеї І. Франка не дістали розвитку й фактично були заборонені. Професор Т. Салига – один із тих, хто дієво відроджує їх сьогодні в науковій та літературно-критичній діяльності. Його книжка “Екслібриси Евтерпи” – переконливе свідчення цього.

Світ національної духовності у творчому доробку поета, прозаїка, критика в оцінюваній праці тривимірний. Це насамперед один із виявів національного оточення, у якому формувалась творча особистість автора, це також своєрідність ідейно-тематичного змісту твору і, зрештою, характерних ознак стилю, жанру та поезики в його творчості загалом.

Скажімо, своєрідність духовного простору письменників, про яких ідеться у книжці, Т. Салига пояснює впливом батька-вчителя (Л. Миронюк), спадкоємністю звичаїв сім'ї, культом української духовності та почуттям обов'язку перед своїм родом (В. Янів, Ірина Вільде), спогадами умудрених селян про козаччину й українську гетьманську державу (М. Осадчий), іншими історичними, соціальними й політичними обставинами їхнього життя. Для Ірини Вільде, наприклад, забути ідеали своїх батьків значить перекрити дорогу до себе рідним дітям. Саме це й визначило розуміння письменницею змісту громадянської і творчої честі. Тому вона, як сама говорила, скоріше перестала би писати, ніж дала б наломити себе силоміць до чогось. З крутянського вогнища “слави святих”, з готовності померти за Батьківщину, за омріяну століттями незалежність, за те, щоб жили інші у власній державі, щоб жити в пам'яті й вічності цієї держави, виводить дослідник морально-етичні ідеали М. Боєслава. Чітко окреслені у книжці національні джерела духовного світу В. Хмелюка, В. Лесича, І. Світличного, В. Симоненка, Д. Павличка, М. Вінграновського, І. Дзюби, К. Куйбіди й інших письменників. Якщо одним із найголовніших джерел формування життєвої позиції, поглядів на життя й розуміння свого місця в ньому для Д. Павличка був І. Франко, а для М. Вінграновського О. Довженко, то для І. Світличного, В. Симоненка, І. Дзюби, К. Куйбіди ним стали національно-визвольні змагання українського народу за свою свободу й незалежність, за утвердження себе самого і співвітчизників в ідейному русі доби на підставах ідейних та світоглядних цінностей, сформованих цими змаганнями й цим рухом.

Слід зазначити: Т. Салига не просто вказує на ці джерела, не лише наводить конкретні приклади. Багатолітні дослідження життя і творчості І. Франка, поезії Українських січових стрільців, поетичного та прозового доробку М. Осадчого,

глибинно-філософське осмислення ідейних, моральних, психологічних проблем становлення національної духовності в діалектичних взаємозв'язках із проблемами історичними, соціальними та політичними відкрили перед дослідниками нові можливості широкіх та обґрунтованих узагальнень і висновків. У контексті всебічного аналізу життєвих обставин і доробку Д. Павличка у щільному зв'язку із життям і творчістю І. Франка дослідник зазначає, що вплив Великого Каменяра на сучасного поета зумовлений єдністю протилежностей, діалектикою розвитку української національної ідеї як основи формування духовного простору їх творчості, становлення їх мистецьких особистостей та ідейного й духовного поступу нації загалом. Д. Павличку, пише критик, завжди боліло те, що “Франкові часто доводилося зносити страшні образи відкритих і прихованих ворогів, тих, хто клявся в любові до поета, а насправді доносив на нього, хто називав його поводитирем народу, а в дійсності робив усе, щоб поставити між ними ворожу стіну, скомпрометувати Франка перед народною честю, яка завжди була для нього найсвятішим ідеалом” [1, 218]. Та біль цей не викликав у нього розпачу і зневаги. Навпаки. Він надихав Д. Павличка, гартував його, кликав до боротьби за наші людські й національні права, формував його принципи та ідеали, життєву та громадянську позицію. Висвітлюючи спадкоємність духовних цінностей у становленні творчої особистості, літературного поступування загалом, Т. Салига виносить на порядок денний тему Франкової школи в українській літературі та суспільно-політичному житті, проблему моральних, а ще ширше – духовних – основ цієї школи та національних підстав сучасного українського літературознавства. Цілком закономірно, що у статтях, присвячених творчості Д. Павличка, не знаходимо їх чіткої структурованості, адже жанр статті не давав таких можливостей; але проблема поставлена, основоположні засади її розв'язання окреслено чітко і зримо, що й створює справді науковий ґрунт для подальших пошуків у цьому напрямі.

Місткість літературознавчо-філософського мислення львівського дослідника виявляється й у тому, що він не ідеалізує тих чи тих явищ повсякденної вітчизняної дійсності, українського літературного життя, а досліджує їх, як уже зазначено, у діалектичній єдності протилежностей. У розвідці про І. Світличного він зосереджує увагу на критичному ставленні поета-інакодумця до проблем сучасності, його здатності бачити в ній не лише додатні начала, а й пасивність значної частини нації, її покірне, рабське самоприниження тощо. Такий стан справ, наголошує автор, обертається для І. Світличного безкомпромісною, самокритикою, докором самому собі, своїй поведінці та своїм провинам, докором народові за його примирення з духовним каліцтвом, що й стає джерелом дієвої життєвої позиції поета і його ліричного героя.

Навіть із наведених прикладів бачимо, що повсюдний опір кагебістсько-совєтській системі, віру в незламність сили свого духа, критичну оцінку самого себе й системи загалом, життєву, громадянську й національну позицію Т. Салига кладе в основу студій духовного світу письменників, становлення їх творчих особистостей, формує на цих засадах свої погляди на оцінювані ним явища літературного життя ХХ – початку ХХІ ст. Сутність цих поглядів прикметна єдністю духовного та художньо-естетичного начал в аналізі творчого доробку того чи того письменника, літературного критика, ученого. Проблеми національної духовності в найщільнішому взаємозв'язку зі стиле- і жанротворчістю, національною самобутністю поетичної системи у книжці виходять на перший план, задають тон дослідницьким пошукам, визначають їх зміст.

Візьмемо для прикладу розвідку про В. Лесича “...І рими точені, і гармонійні строфи...”. Національну своєрідність його поетичного світу автор досліджує

в контексті визвольних змагань у Галичині, ними він пояснює близькість цього світу до образності й героїки уснопоетичної творчості. Звідси виводяться також роздуми поета над природою та сенсом людського буття як боротьби протилежних сил. А це зумовлює філософсько-медитативний характер ліричної оповіді, своєрідність ліричного героя, який “не перебуває час, а живе мислячи” [1, 31], адже він – філософ. Тому Т. Салига відчитує в ньому “не песимізм, а шлях до себе” [1, 31], бачить його дорогу до вищих ідеалів. Це також своєрідний стан душі митця, філософська сутність життєвої позиції й самого поета, що прикметна

Леонід Рудницький, Тарас Салига, Степан Хороб

не лише дією, а й присутністю “Я” в цій дії, драматично-інтимною насиченістю образу та ліричної оповіді загалом. В. Лесич дієвий не лише в пошуках свого героя, не лише в ідейно-тематичному його самовираженні. У його літературному портреті Т. Салига презентує поета нашому сучасникові як постійного експериментатора в білому вірші, верлібрі “та всіляких інших прагненнях і практичних спробах оновітнення поетики” [1, 33], котрий “все-таки любив синтаксичний канон, його звукомелодику і його драматично-інтимну імпресію” [1, 33]. Дослідник також наголошує на тому, що будь-які спроби модернізації вірша для В. Лесича не були самоціллю, модернізацією задля “чистого модерну”, адже “те, що вдавалось йому модернізувати, було фактом природнім і естетично доцільним” [1, 33]. Так, говорячи мовою автора розглядуваної книжки, екслібрис за екслібрисом як знаками доби критик творить своєрідну панораму літературного життя ХХ – початку ХХІ ст. Нові грані цієї панорами він розкриває й у нарисах про В. Хмелюка, Л. Миронюка, В. Яніва, Б.-І. Антонича, В. Гаврилюка, М. Вінграновського, К. Куйбіду та інших.

Потрібно бути глибоким і тонким знавцем поезії, щоб відчутти так, як відчуває Т. Салига, найтонші порухи художньо-естетичного мислення, скажімо, тих же В. Яніва, М. Боєслава, Л. Миронюка чи то М. Осадчого, І. Світличного, М. Вінграновського. Ідейно-тематичний діапазон їхньої творчості багато в чому подібний. У ньому перекликаються теми й мотиви долі України, призначення людини в боротьбі за цю долю, місця Т. Шевченка й І. Франка в духовному поступі нації, звичаїв роду й народу як джерела становлення національного характеру і світогляду тощо. Але Т. Салига, послуговуючись вітчизняною та зарубіжною філософією, психологією, культурологією, естетикою, релігієзнавством і літературознавством, порівняно з попередниками істотно розширює рамки своїх студій і проникає в найпотаємніші глибини творчої лабораторії кожного з митців.

Своєрідність трагіко-драматичного оптимізму лірики В. Яніва він убачає, насамперед, у синтезі особистих переживань поета і його ліричного героя,

природу якого пояснює спадкоємністю ідей національно-визвольних змагань, сповнених дивною внутрішньої сили українця за найскрутніших обставин перемогти в собі слабкість і зневагу навіть у чорні хвилини розпачу й жаху, навіть в останні хвилини перед смертю. Спадкоємність ця струменить й у свідомості того, що, як говорив В. Янів, рук, сердець, а то й життя та крові його покоління треба буде наступним молодим генераціям борців за волю України, котрі підхоплять ці ідеали і, зігріті ними, продовжать справу своїх попередників. Високий духовний порив ліричного героя, скажімо, збірок “Сонце й ґрати”, “Листопадові фрагменти”, “Шляхи” зумовив елеґійність їхнього настрою, поєднання символічного художнього мислення з неоромантичним, ефективність зорової картинності та звукової організації творів, багатогранність життєвого реалізму, з якого утверджується непересічна людська доля, отже, і національну самобутність психологізму його поетичних роздумів.

Про творчість М. Вінграновського, В. Симоненка, І. Дзуби, М. Осадчого в нашому літературознавстві йшлося не один раз. Але часто вона досліджувалась одноплослинно: то в рамках соцреалізму, то в різкому протиставленні його ідейним та естетичним засадам. Т. Салига не вподібноє ці два підходи, а послуговується ними діалектично, у єдності суперечностей, адже саме так і відбувалося тогочасне літературне поступування. До того ж, повертаючи в Україну поезію В. Хмельюка, В. Лесича, Л. Миронюка, В. Яніва, М. Боеслава, В. Гаврилюка, він не лише залучає до своїх досліджень нові імена, нові твори, а й розширює коло зіставлень та порівнянь. Скажімо, близька за своїм духовним та ідейно-тематичним спрямуванням до поезії В. Яніва творчість І. Світличного, М. Вінграновського, М. Осадчого, К. Куйбіди засвідчує спадкоємність національно-визвольних ідей в умовах підсоветської дійсності. Дух непокори, пошуки шляхів виходу з-під національного, соціального й політичного гніту в ній знаходять дещо інше художньо-естетичне вираження. Це розкриває особливості динаміки тогочасного літературного процесу, які виявляються в єдності розмаїття проблем, ідей, стилів, у баченні дослідником усієї панорамності цієї динаміки, хоча й, так сказати, в екслібрисних вимірах.

Приміром, особливістю гулагівської літератури (І. Світличний, М. Осадчий, К. Куйбіда) Т. Салига вважає те, що вона зосереджувала увагу на фіксації життєво-побутового контрасту, який цей світ являв і котрий водночас був способом художньо-естетичного вираження ідей національно-визвольних змагань, їх спадкоємності та розвитку за нових обставин. Контраст цей викликала до життя боротьба між тими, хто знаходив у собі сили чинити спротив національному винародовленню, руйнації людських душ і суспільства, і тими, хто ціною людських доль, запродавства та блазнювання чинив цю руйнацію, будував собі кар’єру. У літературі це поглиблювало ідейно-естетичне призначення тексту й підтексту, поєднання ліричного і публіцистичного начал. “Микола Вінграновський, – визначає Т. Салига ще одну духовну та художню грань нашого письменства того часу, – ніколи не політизував своєї творчості, та вона ставала політичною на рівні своєї іманентної свободи, якщо хочете, на рівні суспільного дихання, на вроджених засадах патріотизму, без чого людина втрачає себе як людина. Політичність поезії Вінграновського – не геройське чванство ідейних формул, одягнутих у добірні метафори – це струм родової крові, голос рідної землі, на якій тобі суджено природою жити й діяти, бути її невід’ємністю, її спадкоємцем і духовним продовженням, її охоронцем” [1, 242-243]. До того ж така сукупність основоположних засад дослідження ґрунтується на своєрідному становленні, переклику ідей та художньо-естетичних вартостей, вироблених нашою літературою впродовж ХХ – початку ХХІ ст. Так автор переконливо доводить спадкоємність цих ідей та цінностей, що заслуговує на

особливу увагу, адже у вітчизняному літературознавстві та літературній критиці про це або не йшлося зовсім, або ж говорилось і говориться поверхово, від випадку до випадку, хоча то – одна з найхарактерніших національних ознак нашого літературного поступування. На підставі спадкоємності національних ідей та духовних цінностей не лише в період піднесення національно-визвольних змагань, а й у добу сталінської диктатури та небаченого цинізму часів так званого застою заборонена й переслідувана тоталітарним режимом вітчизняна література не згасла. Вона гідно продовжувала шевченківські та франківські традиції, звичаї літератури національно-визвольних змагань, своєрідно формуючи почуття національної честі та гідності, утверджувала на цих підставах людську особистість як найвищу історичну й суспільну цінність, усіма силами протистоячи наступу реакційно-поліцейської системи.

Зупинімося на ще кількох характерних засадах книжки. Проблему духовних основ національного літературного поступування дослідник аналізує у взаємозв'язку різних світоглядних та художньо-естетичних утворень і спрямувань. Здавалось би, що може бути спільного між язичництвом та ідейними, суспільно-політичними й літературними рухами ХХ століття?! А Т. Салига знаходить у них багато спільного, вибудовує на їхньому досвіді власну сукупність основоположних підстав дослідження літературних явищ, свою концепцію розвитку національної літератури цієї доби. Ведучи мову, наприклад, про мотиви та образи дохристиянської язичницької міфології в поезії Л. Миронюка, дослідник висвітлює проблему взаємозв'язку та спадкоємності духовних цінностей в ідейному, культурному й соціальному поступуванні нації, їхнє призначення у формуванні національних засад повсякденного буття сучасних поколінь українців. Для поета, стверджує він, “дохристиянська міфологія, що і досі притаманна нашій ментальній поведінці та етнонаціональному світоглядові, важила не за абищо, а поцінювалась як прародова спадкоємність, що оберігала душу” [1, 50]. Отже, світ язичництва і Л. Миронюк, і Т. Салига трактують як національний оберіг від духовного занепадництва й руїни, як цінність, котра становить дієвий чинник формування духовного обличчя нації, утвердження її на своїх природних засадах.

Прикметно, що в “Екслібрисах Евтерпи” Т. Салига не ідеалізує й не применшує жодного релігійно-світоглядного начала. В аналізі ідейно-тематичного змісту, особливостей стилю того чи того автора ці первні постають як джерело пізнання національної самобутності його духовного простору. У ліриці того ж Л. Миронюка язичницькі мотиви, образи, духовний світ переплітаються із творами християнсько-сакрального сенсу, “просвічуючи” “в собі національний колорит, кривно споріднений з українським фольклором” [1, 57]. І цей художній світ, як говорить дослідник, – не споглядально-порівняльна паралель “чогось” із “чимось”; він становить оригінальну самобутню “реальність народного буття намальовану словом” [1, 57]. Те ж само знаходить Т. Салига й у творчості Б.-І. Антонича та М. Боєслава. Скажімо, колядки й інші жанри на релігійну тематику, християнські мотиви в них у доробку останнього на ґрунті героїки української народної поезії та національно-визвольних змагань вояків УПА творять своєрідну картину національного буття на західноукраїнських землях повоєнних років, надають цим творам яскраво виразного ідейного спрямування. Етика чину, громадянське піднесення в поезії М. Боєслава в такому мистецькому ракурсі знаходять неповторне художньо-публіцистичне вираження. А в “закоханого в житті поганина” Б.-І. Антонича поєднання символіки з міфологічного світу Флори та Фауни оживлює поетичний образ “до такої міри, що він має голос і наче живе людським життям” [1, 100]. Тому його метафора “мовби знімає свої метафоричні шати, метафоричну умовність і

перевтілюється у сутність реалістичну” [1, 100]. Так глибоко наукове поєднання різних світоглядних уявлень і повсякденної дійсності допомогло Т. Сализі зримо покреслити стилістичні й художньо-естетичні пошуки в тогочасній українській літературі, що засвідчує й новаторський характер самого дослідження, наукову доцільність усієї сукупності його засад.

Тонкий і всебічний аналіз явищ літературного життя ХХ – початку ХХІ ст. на підставах національної духовності формує ще одну визначальну рису такого розгляду – тісний зв’язок самого дослідження з проблемами тогочасного суспільства, діалектикою його становлення й розвитку, що знайшло своє відображення не лише на ідейному рівні, а й на рівні стилів, естетичних принципів.

У футуристичних експериментах В. Хмелюка Т. Салига вбачає своєрідну реакцію на підсоветську дійсність, а в його “побутовізм” знаходить приховані підтексти, у котрих “концентрується багато ностальгійного біографізму” [1, 15]. Заслуговує на увагу й інше спостереження дослідника. У розвідці “Терпка, як терен, і гірка, як полин” (Богдан-Ігор Антонич і Володимир Гаврилюк) він пише: “Якщо б творчість таких поетів, як В. Гаврилюк, В. Лесич, І. Ірлявський, Я. Цурківський, С. Гординський, Л. Миронюк, М. Рудницький, М. Чирський, О. Зуєвський, В. Барка і десятків авторів інших не була б репресованою, сьогодні ми не мали б такої зливи молодих, а то й далеко не молодих авторів із претензіями на так звані “винаходи” поетичного модерну. Найчастіше ці автори вимагають “патентів” на свої версифікаційні “відкриття”, не підозрюючи, що вони далеко “не перші”, що колеса подібних “відкриттів” давно крутяться” [1, 120]. Показова в цьому плані й наведена в книжці оцінка Б.-І. Антоничем особливостей літературного розвитку його доби. У ній, зокрема, наголошується, що прикладом безпредметних змагань у літературному житті стає бездуховність, національне винародовлення. А це зумовлює брак у письменстві ідейного й морального стрижня, свого індивідуального обличчя. Десятки напрямів, зазначав він, різних –ізмів, і кожен за всяку ціну бажає бути новаторським. Штукарство й любовні збочення претендують на поступ у літературі, замість поважної праці й напруги почувань панує погоня за сенсацією, що призвело мистецтво до втрати зв’язку із життям. Безідейність, аморальність, хаотичність, істерична нервовість стали основними прикметами літератури, тому таке мистецтво “саме собі замикає двері до відродження” [1, 90]. Як бачимо, це, на жаль, також спадкоємність, це урок для наших сучасників, урок, який застерігає від подібного, у чому також полягає й суть зв’язку літератури та науки про неї із життям, звісна річ, не в ортодоксальному, соцреалістичному його розумінні. Поклавши в основу своїх досліджень і оцінок літературних явищ національну духовність, Т. Салига проводить чітку грань межі штукарствами, претензійністю й намаганнями в такий спосіб звернути на себе увагу, нав’язати себе іншим і “поважною працею” та “напругою почувань”. Він знаходить таку працю і почування не лише у творчості В. Лесича, Л. Миронюка, М. Бослава, В. Гаврилюка, І. Дзюби, І. Світличного, М. Осадчого, В. Симоненка, а й у представників молодшого покоління – О. Сенатович та К. Ребрик, яка тільки-но стала на літературну стежку. Висока моральність, національна духовність – ґрунт, на якому формувались і формуються їхні літературні смаки й уподобання, відбувається утвердження високих і шляхетних ідеалів, дозріває вишуканість художніх образів, стилів загалом.

Більше того, протистояння будь-якій вульгарності, спотворенню дійсності були властиві творчості та громадянській позиції чесних, національно заангажованих письменників. Т. Салига подає досить своєрідний виступ М. Сома під час обговорення поезії М. Вінграновського й В. Симоненка. У відповідь на

звинувачення молодих поетів у тяжінні до абстракціонізму промовець рішуче заявив, що ніякого абстракціонізму в них він не бачить, натомість дуже багато знайшов його в нових творах Л. Дмитерка, О. Юценка й інших письменників і наголосив, що саме із цими явищами слід рішуче боротися. У ті часи це була не просто сміливість, а й демонстрація своєї громадянської й письменницької позиції. На привселюдне заперечення соціалістичного реалізму як творчого методу міг відважитися далеко не кожен. Т. Салига трактує це також як духовну й ідейну спадкоємність, як спадкоємність боротьби за свободу художньої творчості в умовах тоталітарного комуністичного режиму і, знову ж таки, як вияв зв'язку літератури із життям народу.

Методологічна вага такого підходу до студій ідейних та духовних основ літературного поступування полягає в тому, що дослідник аналізує ті чи ті явища в їх діалектичному взаємозв'язку, висвітлює їх одне через інше і творить цілісну, об'єктивну картину літературного життя, не вилучаючи з нього старого, ідейно віджилого навіть тоді, коли воно було консервативним і гальмувало розвиток національного письменства. Упевнені: на таких підставах має ґрунтуватися і нова "Історія української літератури", підручники для вищої й середньої школи, сьогоденні вітчизняне літературознавство загалом.

Прикметну ознаку дослідницьких пошуків Т. Салиги становить і те, що він, сказати б, не "підтягує" явища літературного життя в Україні та діаспорі під положення новітніх теорій чужоземних літературознавців, естетиків, культурологів, психологів, філософів, а виходить із національної сутності української літератури й науки про неї, з тих ознак і понять, якими мислив письменник, літературознавець, критик. Приміром, особливістю нарративної манери М. Боєслава учений вважає уподібнення, злиття прихованого оповідача з оповідачем відкритим, тобто з особою автора, адже "його голос, наче б підсилюється ще голосом когось іншого. Це суб'єктивно-об'єктивний голос, що звучить у формі послання" [1, 146]. У науковому стилі І. Дзюби як одну з його ознак він виокремлює здатність ученого вести діалог нового часу та генерації Т. Шевченка із часами попередніми й попередніми його поколіннями. Зрештою, автор "Екслібрисів Евтерпи" й сам веде такий діалог, адже показує як ідеї, художньо-естетичні принципи літератури I пол. XX ст. перегукуються, знаходять своє продовження й розвиток у творчості письменників 60-х рр. та початку XXI ст., а чи то з висоти нашого сьогодення прочитує літературу попередніх десятиріч, з'ясовуючи її значення для сучасності. Своєрідно прочитує Т. Салига й "Більмо" М. Осадчого в контексті творчості Ф. Кафки й А. Камю. Коли, скажімо, Ф. Кафка творить художній світ, то М. Осадчий фіксує об'єктивну радянську дійсність, із чого й виходить дослідник у поцінуванні як цієї повісті, так і доробку письменника загалом. Щоправда, своєрідність кожного з них окреслилась би яскравіше і зриміше на основі зіставлення тих чи тих складників їхніх світоглядів, естетичних принципів, творчих методів, стилів.

Тепер знову повернемося до сказаного І. Франком про основну мету дослідів над історією національної літератури. У чому ж Т. Салига бачить суть духовного життя українців XX – початку XXI століття? Як він зрозумів "смак" доби, її духовні й літературні вподобання та ідеали? Чи окреслив як історик літератури бодай контури історії духовності нашого народу впродовж цього часу? Як бачимо, книжка "Екслібриси Евтерпи" дає чіткі відповіді на ці запитання. Суть духовного простору української літератури означеного періоду її автор знаходить у боротьбі за самостійний шлях свого становлення й розвитку, у творенні питомо національних духовних цінностей, котрі б утверджували її на цьому шляху як самодостатню. Повернувши у сферу своїх наукових зацікавлень забуті чи то призабуті або ж заборонені раніше імена В. Хмелюка, В. Лесича,

В. Яніва, Л. Миронюка, М. Боеслава, В. Гаврилюка, Б.-І. Антонича, зіставивши їх творчість із доробком Ірини Вільде, Д. Павличка, М. Вінграновського, В. Симоненка, М. Осадчого й інших наших сучасників, він показав, що наше письменство визначалося пошуками гармонії між національними ідеалами і дійсністю, тобто ідеалами свободи і національним внутрішнім єством людини, яке жорстоко й цілеспрямовано руйнувала й винародовлювала тоталітарна держава. У цьому Т. Салига вбачав і духовні та літературні вподобання українських письменників, літературних критиків, учених-філологів як у материковій Україні, так і в зарубіжжі. На цих засадах він визначив національні закономірності вітчизняного літературного поступування, його діалектику, окреслив основні грані духовного становлення й розвитку нашого народу за складних і суперечливих обставин ХХ – початку ХХІ століть. Він сформував свої погляди на історію української літератури як історію національної духовності, свою сукупність принципів її дослідження та трактування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Салига Т. Екслібриси Евтерпи. – Львів: НВФ “Українські технології”, 2010. – 326 с.
2. Франко І. Плани викладів історії літератури руської. Спеціальні курси. Мотиви // Франко І. Збір. тв.: У 50 т. – Т.41.

Отримано 28 жовтня 2011 р.

м. Суми

КОНФЕРЕНЦІЯ В НІМЕЧЧИНІ

17 – 18 червня 2011 р. в Ольденбурзькому університеті імені Карла фон Оссецькі (Федеративна Республіка Німеччина) відбулася наукова конференція “Специфіка і типологія малих літератур у східно-західноєвропейському порівнянні”, у якій узяли участь науковці Німеччини, Великої Британії, Нідерландів, України, Білорусі, а також білоруси й українці, що працюють у Польщі. В основу дискусії на конференції була покладена теорія поля П'єра Бурдьо, відомого французького вченого, соціолога, філософа, літературознавця, що належав до постструктуралістського напрямку в соціальній теорії. Одна з найвідоміших його праць, що стосувалися дослідження художньої літератури, – “Поле літератури”.

З доповідями на конференції виступили *Кіс ван Ріс* (Нідерланди), *Арнольд МакМіллін* (Велика Британія), *Гун-Бріт Колер*, *Зюнна Льошен*, *Маргарете Кандлін* (Німеччина), *Людмила Сінькова*, *Павло Науменко*, *Іван Штейнер*, *Ірина Богданович* (Білорусь), білоруси, що працюють у польських університетах, *Микола Хаустович* (Варшава), *Сергій Ковальов*, *Наталія Русецька* (Люблін) та ін. Україну представляли *Іван Мегела* (Київ), *Олександр Галич* (Луганськ), *Валентина Галич* (Луганськ), а також *Ігор Набитович*, який працює в Любліні (Польща).

Учасники конференції в перебігу досить непростих дискусій дійшли висновку, що застосування теорії літературного поля французького дослідника П. Бурдьо допоможе глибше й докладніше досліджувати літературний процес у великих і малих літературах Європи.

Олександр Галич

м. Луганськ

Отримано 6 жовтня 2011 р.